

G'ARBIY YEVROPA MUSIQASIDA ROMANTIZM

Raxmatullayev Xumoyun Shafolatovich

Termiz davlat pedagogika instituti

Musiqa madaniyati va mahorati kafedrası katta o'qituvchisi, dots.v.b.

Murtazayev Xabib Bobir o'g'li

Termiz davlat pedagogika instituti

Jismoniy madaniyat va san'at fakulteti

Musiqiy ta'lim yo'nalishi talabasi

xabibaktorsenarist1@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada G'arbiy Yevropa musiqasida romantizm davrining xususiyatlari, janrlari va ijrochilik san'atidagi o'zgarishlar yoritilgan. Shuningdek, romantik musiqaning ifodaliligi va bastakorlarning ijodiy merosi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Romantizm, G'arbiy Yevropa musiqasi, bastakorlar, ijrochilik san'ati, ifodalilik, janrlar, musiqiy meros.

Annotation: The article highlights the characteristics of the Romantic era in Western European music, its genres, and changes in performance art. It also analyzes the expressiveness of Romantic music and the creative legacy of its composers.

Key words: Romanticism, Western European music, composers, performance art, expressiveness, genres, musical heritage.

Аннотация: В статье раскрываются особенности эпохи романтизма в западноевропейской музыке, её жанры и изменения в исполнительском искусстве. Также анализируется выразительность романтической музыки и творческое наследие её композиторов.

Ключевые слова: Романтизм, западноевропейская музыка, композиторы, исполнительское искусство, выразительность, жанры, музыкальное наследие.

Musiqa inson his-tuyg'ularini ifodalash va estetik zavq berish vositasi sifatida har bir davrda o'ziga xos shakl va mazmun kasb etib kelgan. XVIII asr oxiri va XIX

asr davomida G'arbiy Yevropa musiqasida romantizm oqimi shakllanib, san'atning barcha jabhalarida chuqur iz qoldirdi. Romantizm musiqasi oldingi klassitsizm yo'nalishiga nisbatan erkinroq bo'lib, hissiy ekspressiya, individualizm va ichki kechinmalarning ifodasiga alohida e'tibor qaratdi. Ushbu davr musiqasi shaxsiy tajribalar, tabiat manzaralari, folklor, adabiy syujetlar va inson ruhiyatining murakkab jihatlarini o'zida mujassam etgani bilan ajralib turadi.

Romantizmning shakllanishiga turli ijtimoiy, siyosiy va madaniy omillar ta'sir ko'rsatdi. XIX asrning boshlarida Yevropada yuz bergan inqilobiy harakatlar, milliy uyg'onish jarayonlari hamda sanoat inqilobi jamiyat ongida muayyan o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Buning natijasida shaxsiy erkinlik, individual his-tuyg'ular va tabiiy go'zallikni madh etish romantik san'atning asosiy tamoyillariga aylandi. Xususan, Fransiya inqilobi (1789) va undan keyingi ijtimoiy o'zgarishlar san'atkorlarga yangi ilhom manbai bo'ldi.

Bundan tashqari, romantik musiqaning rivojlanishida adabiyot va tasviriy san'at muhim rol o'ynadi. Shiller, Bayron, Gyugo kabi adiblarning asarlari musiqada ham yangi mavzular va ifoda uslublarini shakllantirdi. Shuning uchun romantik bastakorlar ijodida adabiy syujetlar, afsonalar va xalq qo'shiqlari keng qo'llanildi. Shuningdek, romantizm davri cholg'u asboblari texnologiyasining rivojlanishi bilan ham bog'liq edi. Fortepianoning takomillashishi va orkestr imkoniyatlarining kengayishi natijasida bastakorlar yanada murakkab va chuqur hissiyotlarga boy asarlar yaratish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Frederik Shopen va Frans List kabi bastakorlar fortepiano musiqa janrini yangi bosqichga olib chiqdilar va uni shaxsiy ichki kechinmalarni ifodalash vositasiga aylantirdilar. Umuman olganda, romantik musiqaning asosiy mohiyati inson qalbining ichki olamini, kechinmalarini va individual tajribalarini musiqiy vositalar orqali chuqur va ta'sirchan ifodalashdan iborat edi. Bu davr san'ati klassikaga nisbatan erkinroq bo'lib, ko'proq ehtiros, ilhom va subyektiv tajribaga asoslangan. Romantizm oqimi nafaqat o'z davrida, balki keyingi bastakorlar ijodiga ham ulkan ta'sir ko'rsatib, musiqaning rivojlanishida yangi ufqlar ochdi.

Romantizm (frans. romantizm) - badiiy oqim b o'lib, XVIII asr oxiri XIX asr boshlarida avval Germaniya, Avstriya, Angliya adabiyotida, keyinchalik esa musiqa va boshqa san'atlarda shakllangan. Romantizmning yetakchi tamoyili - san'atkoming ijodiy tasavvuri orqali yaratiladigan kundalik turmush va orzularning, mavjudlik va oliy, ideal dunyoning bir-biriga keskin qarshi qo'yilishidir.[1] Romantizm ideallashtirish — ideallarni gavdalandirish, ularni real materialga singdirish orqali umumlashtirish bilan tavsiflanadi.[2]

Romantizm davrida musiqada shaxsiy his-tuyg'ular va ichki kechinmalarni ifodalashga alohida e'tibor qaratildi. Bastakorlar o'z asarlarida inson ruhiyatining murakkab jihatlarini, ehtiroslarini va orzularini musiqiy vositalar orqali yetkazishga intildilar. Bu davr musiqasi ko'pincha sevgi, qayg'u, quvonch kabi chuqur hissiyotlarni aks ettirgan. Masalan, Frans Shubertning asarlari lirikasi va chuqur emosional ifodasi bilan ajralib turadi.

Romantizm davrida orkestratsiya san'ati sezilarli darajada rivojlandi. Bastakorlar orkestrning turli tembr imkoniyatlaridan foydalangan holda, boy va rang-barang tovush palitrasini yaratdilar. Dinamika diapazonining kengayishi, keskin kontrastlar va yangi cholg'u asboblarning qo'shilishi musiqaning ifoda imkoniyatlarini oshirdi. Frans List tomonidan kashf etilgan simfonik poema janri bunga yorqin misoldir. Romantik bastakorlar ko'pincha programma musiqasiga murojaat qildilar, ya'ni musiqiy asarlariga muayyan syujet yoki g'oyani asos qilib oldilar. Shuningdek, milliy ohanglar va folklor elementlarini musiqaga kiritish orqali milliy identifikatsiyani ifodalashga intildilar. Masalan, Bedrjix Smetananing "Vltava" asari Chexiya milliy musiqasining yorqin namunasidir. Romantizm davrida ijrochilik san'ati yangi cho'qqilarga erishdi. Bastakorlar o'z asarlarida yuqori darajadagi texnik murakkablik va virtuoqlikni talab qiluvchi qismlarni yaratdilar. Bu, o'z navbatida, ijrochilarning mahoratini oshirishga turtki bo'ldi. Masalan, Frans Listning fortepiano uchun yozgan asarlari yuqori darajadagi virtuoqlikni talab qiladi.

G'arbiy Yevropa musiqasida romantizm davri (XIX asr) ko'plab iste'dodli bastakorlarning paydo bo'lishi bilan ajralib turadi. Ularning ijodi musiqiy ifoda vositalarini boyitdi va san'atning yangi yo'nalishlarini belgilab berdi. Betxoven

ko'pincha klassitsizm va romantizm o'rtasidagi o'tish davri bastakori sifatida qaraladi. Uning 9-simfoniyasi va "Egmont" uverturasi kabi asarlari musiqiy ifodaning yangi cho'qqilarini zabt etdi. Shubert nemis lirik qo'shig'ining (lied) buyuk ustasi hisoblanadi. Uning asarlari chuqur hissiy ifoda va lirikaga boy bo'lib, romantik musiqaning yorqin namunasidir. Shopen fortepiano musiqasining daho bastakori bo'lib, uning noktyurn, etyud va balladalari fortepiano repertuarining durdonalari hisoblanadi. Shopen asarlarida polshalik milliy ohanglar va romantik ifoda uyg'unlashgan. Ushbu bastakorlar romantik musiqaning rivojlanishiga ulkan hissa qo'shgan bo'lib, ularning ijodi bugungi kunda ham musiqa ixlosmandlari tomonidan qadrlanadi.

Romantik davrda ijrochilar asarlarning hissiy va dramatik jihatlariga ko'proq e'tibor bera boshladilar. Ijrochilikda shaxsiy ifoda, improvisatsiya va individuallik qadrlanib, ijrochilar asarlarni o'z talqinlari orqali tinglovchilarga yetkazishga harakat qildilar. Bu davrda virtuozi ijrochilar paydo bo'lib, ular texnik mahoratlari bilan ajralib turdilar. Forteplano romantik davrda eng ommabop cholg'ulardan biriga aylandi. Frederik Shopen, Frans List kabi bastakorlar nafaqat asarlar yaratdilar, balki ularning ijrochilari sifatida ham tanildilar. Ularning ijrochiligi fortepiano texnikasi va ifoda imkoniyatlarini kengaytirdi. Skripka ijrochiligi ham romantik davrda yangi cho'qqilarga ko'tarildi. Nikolo Paganini kabi virtuozi skripka ijrochiligida inqilob qildilar. Ularning texnikasi va ifoda uslublari ko'plab bastakorlarni yangi asarlar yozishga ilhomlantirdi.

Opera san'ati romantik davrda gullab-yashnadi. Ijrochilar dramatik ifodaning chuqurligi va vokal texnikaning murakkabligi bilan ajralib turdilar. Belkanto uslubi rivojlanib, vokal ijrochiligi yangi bosqichga ko'tarildi. Romantik davrda orkestr tarkibi kengayib, yangi cholg'ular qo'shildi. Dirijyorlik san'ati rivojlanib, orkestr ijrochiligida muhim rol o'ynay boshladi. Hector Berlioz kabi bastakorlar orkestrlashda yangi uslublarni joriy etdilar.

Xulosa qilib aytganda, G'arbiy Yevropa musiqasida romantizm nafaqat yangi uslub va janrlarni shakllantirdi, balki musiqani inson ruhiyatining eng chuqur his-tuyg'ularini ifodalash vositasiga aylantirdi. Ushbu davr bastakorlari an'anaviy

cheklovlardan chiqib, san'at orqali inson ichki dunyosini, orzularini va kechinmalarini tasvirlashga harakat qildilar. Musiqaning hissiy boyligi, dinamik o'zgarishlarga bo'lgan intilish, milliy ohanglarning keng qo'llanilishi romantik musiqaning ajralmas xususiyatiga aylandi. Shuningdek, ijrochilik san'ati ham o'ziga xos inqilobni boshdan kechirdi. Virtuoz ijrochilikning rivojlanishi natijasida cholg'u texnikasi yangi bosqichga chiqdi, orkestr imkoniyatlari kengaydi va opera san'ati dramatik yuksaklikka erishdi. Romantik musiqaning chuqur badiiy mazmuni keyingi davr musiqiy oqimlariga ham katta ta'sir ko'rsatdi. Bugungi kunda ham romantik davr musiqasi o'z dolzarbligini yo'qotmagan, balki butun dunyo bo'ylab ijrochilar, bastakorlar va san'at ixlosmandlari uchun ilhom manbai bo'lib qolmoqda. Uning ohanglari hali ham tinglovchilar qalbini larzaga solib, inson ruhiyatining eng nozik tomonlarini ochib berishda davom etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. M.Qurbonova. "CHET EL MUSIQASI TARIXIGA BIR NAZAR". "Oriental Art and Culture" Scientific-Methodical Journal. Issue 5, 2020.
2. M.Alliyarova. "MUSIQASHUNOSLIK BADIY OBRAZ, MUSIQA MAZMUNI, UNI IFODALASH VOSITALARI". "Oriental Art and Culture" Scientific-Methodical Journal. Volume 4 Issue 3, 2023.
3. Галушенко И.Г. "История музыки народов мира". Тошкент: "Музыка", 2008.
4. "История зарубежной музыки". Т. 1–6. Москва – Санкт-Петербург, 1986–2001.
5. "История русской музыки". Т. 1–4. Москва, 1981–1987.